

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI

CİLT 5

42. KAZI SONUÇLARI TOPLANTISI

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

**42. Uluslararası Kazı, Araştırma ve
Arkeometri Sempozyumu**

**42. KAZI SONUÇLARI
TOPLANTISI**

CİLT 5

**23-27 MAYIS 2022
DENİZLİ**

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI ANA YAYIN NO: 3734/5
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Ana Yayın No: 195/5

Editör

Dr. Adil ÖZME

23-27 Mayıs 2022 tarihlerinde gerçekleştirilen 42. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu Denizli Pamukkale Üniversitesi'nin katkılarıyla gerçekleştirilmiştir.

e-ISSN: 2667-8845

Grafik Tasarım

Nihal KARAPEK

Kapak Fotoğrafi

Bahadır Duman, Tripolis 2021 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları

Not: Kazı raporları, dil ve yazım açısından Dr. Adil Özme tarafından denetlenmiştir. Yayımlanan yazıların içeriğinden yazarlar sorumludur.

Ankara 2023

İÇİNDEKİLER

S. Yücel ŞENYURT, Atakan AKÇAY, Umut ZOROĞLU, Leyla YORULMAZ, A. Emirhan BULUT KURUL KALESİ 2021 YILI KAZI ÇALIŞMALARI.....	9
Scott BRANTING, Sevil BALTALI TIRPAN, G. Bike YAZICIOĞLU SANTAMARIA, Joseph W. LEHNER, Dominique LANGIS-BARSETTI, Soran AVCİL, Nilüfer BATURAYOĞLU YÖNEY, Tuna KALAYCI, Sarah R. GRAFF, Amanda GROFF, Lucas PROCTOR, Jessica ROBKIN, Sydney A. HUNTER, Geoffrey MANN KERKENES 2020-2021.....	27
Selçuk SEÇKİN YALOVA ALTINOVA/ÇOBANKALE KAZISI 2021 YILI ÇALIŞMALARI.....	37
Semra BALCI, Çiler ALTINBİLEK-ALGÜL, Sida GÜNDÜZALP, Orkun Hamza KAYCI, Hale TÜMER, Yakup ÜNLÜLER SIRÇALITEPE KAZISI 2021 YILI ÇALIŞMALARI.....	51
Serdar AYBEK, Burak ARSLAN, Yılmaz BALIM, Umut CANSEVEN, Zeynep Adile MERİÇ, Ezgi DUMAN METROPOLİS ARKEOLOJİK ARAŞTIRMALARI, 2021.....	65
K. Serdar GİRGİNER, Özlem OYMAN-GİRGİNER, M. Furkan TUFAN, Ayça GERÇEK, M. Cem FIRAT, Hakan GERÇEK, Mehmet CEVHER 2019-2021 YILLARI TATARLI HÖYÜK KAZILARI.....	89
Serkan GÜNDÜZ, A. Sinan ÖZBEY, Işıl AKALAN GÜNDÜZ LİMNAE/CİVETOT SUALTI KAZILARI 2021.....	103
Sevinç GÜNEL, Tolga Kaan KIYAK ÇİNE-TEPECİK 2021 YILI KAZILARI.....	113
Süheyla İrem MUTLU, Semih MUTLU, Celal ULUDAĞ ABAMOR HÖYÜK 2021 YILI KAZISI.....	131
Sedef ÇOKAY-KEPÇE, Aşkın ÖZDİZBAY, Aytaç DÖNMEZ 2021 YILI PERGE KAZI, ONARIM VE DÜZENLEME ÇALIŞMALARI.....	149

Şahin YILDIRIM SATALA ANTİK KENTİ 2021 YILI KAZI, RESTORASYON ve KONSERVASYON ÇALIŞMALARI.....	165
Şahin YILDIRIM TİOS/TİEİON 2021 YILI KAZI ÇALIŞMALARI.....	177
Şakir CAN, A.Tuba ÖKSE, Vehbi YURT, Mevlüt ÇOLAK AMBAR BARAJI-KENDALE HECALA 2021 KAZILARI.....	187
Şengül AYDINGÜN, Haldun AYDINGÜN, Blazej STANİSLAWSKİ, Ülkü KARA, Ayberk ENEZ, Alkiviadis GİNALİS, Hasan DEĞİRMENCİ KÜÇÜKÇEKMECE GÖL HAVZASI (BATHONEA) KAZILARI 2021 YILI ÇALIŞMALARI.....	203
Şevket DÖNMEZ, Mona SABA, Hüseyin AKILLI, İmran FIDAN OLUZ HÖYÜK KAZISI ONBEŞİNCİ DÖNEM (2021) ÇALIŞMALARI: DEĞERLENDİRMELER VE SONUÇLAR.....	217
Şükrü ÖZÜDOĞRU, Düzgün TARKAN KIBYRA 2021 YILI KAZI, KORUMA VE RESTORASYON ÇALIŞMALARI.....	237
Taner KORKUT, Çilem UYGUN, Bilsen ÖZDEMİR, Ozan USANMAZ TLOS 2021 KAZI ETKİNLİKLERİ.....	257
Elif DENEL, Timothy P. HARRISON, Zeynep KUŞDİL SAK TAYİNAT ARKEOLOJİ PROJESİ 2019, 2020 VE 2021 SEZONLARI RAPORU.....	275
Turgay YAZAR, Şuayip ÇELEMEOĞLU, Davud YİĞİTPAŞA, Bilge BAHAR, Özgür DÜLGER, Danişmend Hüseyin ŞAHİN İLK BULGULAR IŞIĞINDA NİKSAR KALESİ 2021 YILI KAZISI.....	291
Turan TAKAOĞLU TENEDOS (BOZCAADA) 2021 YILI KAZISI.....	305
Ufuk ÇÖRTÜK, Vakkas ÇAPAN, Onur BAL KAUNOS (kbid)'21 (KAZI, ARAŞTIRMA, KONSERVASYON- ANASTYLOSİS, RESTORASYON, UYGULAMA).....	317

Ümit AYDINOĞLU, Okan ÖZDEMİR UZUNCABURÇ/DIOCAESAREA ANTİK KENTİ KAZISI 2021	335
Ümit ÇAYIR 2021 YILI PANAZTEPE KAZI ÇALIŞMALARI	347
V. Belgin DEMİRSAR ARLI İZNİK ÇİNİ FIRINLARI KAZISI 2021 YILI ÇALIŞMALARI	361
Vasıf ŞAHOĞLU, İrfan TUĞCU, Ümit GÜNDOĞAN, Mustafa İNCİRLİLİ, Yeşim ALKAN LİMAN TEPE 2021 YILI KARA VE SU ALTI ÇALIŞMALARI	375
Vecihi ÖZKAYA, Sahure YARIŞ, Abdullah LEYGARA, Nesibe ARSLAN, Zülküf YARIŞ EĞİL KALESİ KAZISI BAŞLANGIÇ RAPORU	389
Yaşar ERSOY, Elif KOPARAL, Volkan KEÇİK, Kozan UZUN KLAZOMENAI: ERKEN DEMİR ÇAĞI'NDAN ARKAİK DÖNEM SONUNA KET SEKTÖRÜ KAZILARI, GENEL DEĞERLENDİRME	407
B. Yelda Olcay UÇKAN, Gökçen Kurtuluş ÖZTAŞKIN, Muradiye BURSALI OLYMPUS KAZISI 2021 YILI ÇALIŞMALARI	425
Yusuf ALBAYRAK GRYNEION VE MYRİNA 2021 YILI KAZI VE TEMİZLİK ÇALIŞMALARI	445
Yusuf SEZGİN, Baykal BAŞDEMİR, M. Nezir AYTAÇLAR, Ayşe ÇELEBİ, Furkan ZİH, Burak KIZILBUĞA, Müfit AVCI, Deniz ERGÜN AİGAİ 2021 YILI ÇALIŞMALARI	455
Zafer DERİN, Mehmet Akif ERDEM, Merve MAMİKOĞLU, Özgen ÇELİK, Şahin MENTEŞE İZMİR-YEŞİLOVA HÖYÜĞÜ 2021 YILI ÇALIŞMALARI	471
Zeliha DEMİREL GÖKALP, Nikos TSIVIKIS, Mehmet KURT, Çağla BULDUK 2021 YILI AMORİUM KAZILARI	491
Zeliha GİDER BÜYÜKÖZER LATMOS HERAKLEIASI 2021 YILI ÇALIŞMALARI (İLK SEZON)	501

Zeynep KOÇEL ERDEM, Kenan EREN, H. Arda BÜLBÜL, Osman YILMAZ
PERİNTHOS/HERAKLEİA (TEKİRDAĞ MARMARA EREĞLİSİ) ANTİK KENTİ İLK KAZI
SEZONU ÇALIŞMALARI-2021.....511

AİGAI 2021 YILI ÇALIŞMALARI

Yusuf SEZGİN*

Baykal BAŞDEMİR

M. Nezh AYTAÇLAR

Ayşe ÇELEBİ

Furkan ZİH

Burkay KIZILBUĞA

Müfit AVCI

Deniz ERGÜN

Aigai antik kentinde 2021 sezonunda, Athena Kutsal Alanı'nda, Athena Caddesi'nde ve Aşağı Agora'da kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Arazi çalışmalarının diğer ayağını belgeleme, çevre düzenleme, bakım ve onarım çalışmaları oluşturmuştur. Ayrıca kazı evi laboratuvarı ile eser deposunda belgeleme ve yayım çalışmaları sürdürülmüştür. Bu çalışmalara ek olarak, arazide ve kazı evinde çeşitli restorasyon ve konservasyon çalışmaları gerçekleştirilmiştir. 2021 yılında hazırlık çalışmaları gerçekleşen Aigai ile ilgili Türkçe ve İngilizce birer arkeolojik rehber kitap, 2022 yılında yayımlanmıştır¹.

Aigai'daki 2021 sezonu arkeolojik çalışmaları T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığının izin ve destekleri, ayrıca Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Türk Tarih Kurumu, Yunusemre Belediyesi ve Aliağa Belediyesinin sağladığı destekler ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmalar 18.05.2021-01.12.2021 tarihleri arasında sürdürülmüştür.

ATHENA KUTSAL ALANI

Yusuf SEZGİN-Burkay KIZILBUĞA-Ayşe ÇELEBİ

Athena Kutsal Alanı'ndaki belgeleme çalışmalarına 2017 yılında, kazı çalışmalarına ise ilk kez 2018 yılında başlanmıştır. 2021 yılı çalışmalarına kutsal alandaki önceki sezonlarda belgelenen taş enkazın kaldırılmasıyla başlanmıştır. Alanın mimari yapısının anlaşılması için yürütülen bu çalışma sayesinde aynı zamanda Athena Tapınağı ve önündeki sunağın ziyaretçiler tarafından daha kolay algılanması sağlanmıştır.

Kutsal alan, çalışmalar için 5x5 metrelik karelere ayrılmıştır (Çizim: 1). 2021 yılı çalışmalarında Athena Tapınağı'nın yakın çevresini açmak hedeflendiğinden, yıl içindeki çalışmalar B3, B4, B5, B6, B7, C3, C4, C5, C6, C7, D3, D4, D5, D6, D7, E5, E6, E7 ve E8 karelerinde gerçekleştirilmiştir. Karelerdeki enkazın içerisinde yer alan profilli blokların tamamına bir envanter numarası verilmiş, bloklar konumlarında fotoğraflanıp koordinatları alındıktan sonra arazide belirlenen uygun bir alana, ait oldukları kareye ait bir bölüme taşınmış ve üzer-

lerine envanter numaraları yazılmıştır. Ardından bu bloklara ait detaylı tanımları içeren bir envanter oluşturulmuştur.

Karelerdeki taş enkazın kaldırılması sırasında önemli bir bölümü tapınağın, sunağın ve *stoanın* üst yapısına ait olduğu anlaşılan çok sayıda mimari blok, ayrıca yapının bazı *in-situ* alt yapı blokları tespit edilmiştir. Söz konusu mimari parçalar üzerinde sürmekte olan çalışmalar sonucunda kutsal alandaki yapıların plan ve mimari düzenleri hakkında daha detaylı bilgi edinmek mümkün olacaktır.

Çalışmalar sonucunda Athena Tapınağı'nın kuzey cephesi ve basamakları, doğu cephesi, 2 adet anıt temeli, 1 adet yuvarlak sunak temeli, 1 adet *templum in antis* yapının temeli ve kutsal alanın mimari blokları ile yapılmış geç döneme ait bir Bizans mekânı açığa çıkarılmıştır (Çizim: 2).

B3, B4, C3, C4, D3 ve D4 karelerinde yürütülen çalışmalarda, taş enkaz içerisinde geç tarihli olduğu anlaşılan duvarlara rastlanmıştır. Bu duvarlar, M.S. 12-13. yüzyıllara tarihlenen bir mekâna aittir. Kutsal alanda benzeri birçok Bizans Dönemi mekânı bulunduğundan bu yapıya “AKA – 1 No.lu Bizans Mekânı” adı verilmiştir (Çizim: 2, Resim: 1). Mekân, kutsal alanın kuzeybatı köşesinde, tapınağın hemen kuzeyinde ve kuzey *stoanın* batı ucunun bitişiğinde yer almaktadır. Mekânın duvarlarının korunmuş alt seviyesi kutsal alandaki erken yapılara ait mimari blokların dikey şekilde konumlandırılmasıyla oluşturulmuştur. Mekânın kuzey ve batı duvarlarının sadece yarısı korunmuştur. Mekânın dıştan dışa ölçüleri, kuzey-güney doğrultusunda 8,65 m. doğu-batı doğrultusunda 5,40 m.dir. İç genişliği 3,80x7,25 m. ve korunmuş duvar yükseklikleri 70-90 cm. arasındadır.

Mekân içindeki toprak dolgu seviyesi alçaktır. Bununla birlikte mekân içindeki kazılarda çok sayıda buluntu ele geçirilmiştir. Mekânın belirlenen tabanı üzerinde çok sayıda bronz sikke, bronz obje, cam bilezik ve şişe parçaları, taş ve pişmiş toprak ağırşak parçaları, keskin kenarlı çakmaktaşları ve oldukça yoğun miktarda seramik parçası ele geçirilmiştir (Resim: 3, 4). Tarihlenebilen buluntuların tamamı M.S. 12-13. yüzyıllara aittir. Bu nedenle AKA-1 No.lu Bizans Mekânı'nı aynı zaman aralığına tarihlendirmek mümkündür. Hiç çatı kiremidi bulunmamış olması toprak çatılı veya üstü açık bir mekân olduğuna işaret etmektedir. Ele geçirilen çok sayıdaki keskin çakmaktaşının bir düven ile ilişkili olması mümkündür.

1 No.lu Bizans Mekânı'nın duvarlarının içinde dolgu olarak bol miktarda mermer yongası ve parçası kullanılmıştır. Ayrıca kutsal alandaki Bizans tabakalarında çok yoğun mermer parçaları bulunmaktadır. Bu durum kutsal alanda, Bizans Dönemi öncesindeki yapılarda mermerin yoğun olarak kullanıldığına işaret etmektedir. Bitkisel bezemeli mermer parçaları, alandaki binaların üst yapı elemanları ile ilişkili olmalıdır. Çalışma yürütülen karelerin Athena Tapınağı'na yakın olanlarında mermer yongalarının daha fazla olduğu görülmektedir. Bundan dolayı tapınağın üst yapısının mermer bloklar ile süslendiği düşünülebilir. Tapınak ile sunak arasında yer alan E7 ve E8 karelerinde çok yoğun yanık ve kül içeren bir toprak tabakası belirlenmiştir. Küllü toprak içinde İon sütun tamburlarına ait çok sayıda mermer flut

ve fillet parçaları ele geçirilmiştir. Alandaki yoğun kül ve yanık mermer parçaları, Bizanslılar tarafından gerçekleştirilen kireç elde etme işlemi ile ilişkili olmalıdır. Kireç elde etmek amacıyla çevredeki mermerler toplanmış, küçük parçalara ayrılarak yakılmıştır. Flut ve fillet parçalarının yoğunlaştığı alan tapınağa çok yakındır. Bu nedenle tapınağın etrafını çevreleyen sütunların mermer olma ihtimali de bulunmaktadır.

1 No.lu Bizans Mekânı'nın kazısının sonlanmasıyla duvar taşları belgelenecek taş istifine kaldırılmıştır ve Athena Tapınağı'nın kuzey basamakları açığa çıkarılmıştır (Resim: 4). Tapınağın hemen kuzeyinde, 1 No.lu Bizans Mekânı'nın batı duvarı altında 1,60 m. çapında yuvarlak planlı bir taş temel tespit edilmiştir. "AKA – Yuvarlak Yapı" olarak isimlendirilen bu temelin ortası boştur ve altında toprak dolgu vardır. Dolgusunun bir bölümü kazılmış ve dar alanda anakayaya ulaşamadığı için bu alandaki çalışma sonlandırılmıştır. Buradaki çalışmalar AKA – Yuvarlak Yapı'nın mermer heykel gibi ağır bir anıtın temeli veya bir sarnıç ağız olmadığını, yuvarlak planlı bir sunak yapısı olabileceğini göstermektedir (Çizim: 2, Resim: 3). AKA – Yuvarlak Yapı'nın hemen batısında *templum in antis* planlı bir yapının kalıntıları açığa çıkarılmıştır. Bu yapı "AKA–A Yapısı" olarak isimlendirilmiştir (Çizim: 2, Resim: 3). Yapı 2,87x4,42 m. ölçülerinde bir ön mekâna ve 5,29x4,42 m. ölçülerinde bir arka mekâna sahiptir. Kutsal alanda yer alması ve plan özellikleri ile *templum in antis* planlı bir tapınak olarak değerlendirilmesi olasıdır. Ön oda (*pronaos?*) taş döşelidir. Arka odada (*naos?*) ise taş döşeme görünmemektedir. Bu mekânın taş döşemesi, arazinin eğiminden dolayı korunmamış olabilir. AKA–A Yapısı ile AKA–Yuvarlak Yapı'nın ilişkili olduğu açıktır. AKA–Yuvarlak Yapı, AKA–A Yapısı için yapılmış sunağın temeli olarak değerlendirilebilir.

Kutsal alan içerisinde devam eden çalışmalar sırasında, tapınağın kuzeydoğusu köşesinde 2 adet ve tapınakın yaklaşık 5 m. kuzeydoğusunda 1 adet küçük hazne tespit edilmiştir. Dikdörtgen planlı bu hazneler, dikey olarak konumlandırılmış tek sıra blok taşlar ile inşa edilmiştir (Çizim: 2). Bu hazneler Bizanslılar tarafından, M.S. 12-13. yüzyıllarda, yapılmış olmalıdır. Tapınağın kuzeydoğu köşesinde bulunan iki haznenin inşası için, haznelerin olduğu bölümde, Tapınağın kuzey ve doğu basamakları tahrip edilmiş, tapınağın temel duvarı sınır olarak kullanılmıştır (Resim: 4). Bu haznelerin işlevleri hakkında henüz net bir kaniye varılamamış olsa da buldukları bölgedeki toprak oldukça küllü ve siyah yapıdadır. Bizanslıların devşirme, hurdacılık ve kireç üretimi işlemleriyle ilişkili oldukları düşünülebilir. Üçüncü hazne ise *stoan*'ın kuzey kanadının hemen önündedir (Çizim: 2). Söz konusu haznenin belgelenecek kaldırılmasının ardından *stoa* ile arasındaki bölümde, enkaz altında dikdörtgen planlı bir temel tespit edilmiştir (Çizim: 2, Resim: 5). Temel içinin taş örgü ile doldurulmuş olması üzerinde mermer bir heykel grubu gibi ağır bir anıt olabileceğini düşündürmektedir. 4x2 m. ölçülerindeki temelin taşları birbirine kenetler ile bağlanmıştır ve taşlar üzerinde Antik Yunan alfabesinden "Z", "Ξ" ve "O" harfleri bulunmaktadır. Bunlar yan yana gelecek blokları belirten taşı işaretleri olmalıdır. Diğer bir anıt temeli ise Athena Tapınağı ile *stoan*'ın kuzey kanadı arasında yer almaktadır (Çizim: 2, Resim: 5). Kare planlı bu temelin ölçüleri 1,62x1,68 m.dir. Bu iki temelin üstündeki anıtlara ilişkin herhangi bir buluntu ele geçirileme-

miştir. Söz konusu alan M.S. 12-13. yüzyılda yoğun bir imar faaliyetine maruz kalmıştır ve mevcut anıtların Bizanslılar tarafından tahrip edilmiş olması mümkündür.

ATHENA CADDESİ

Müft AVCI-Deniz ERGÜN

Aigai'da sürdürülen arkeolojik çalışmaların önemli bir bölümünü antik yolların açığa çıkartılması oluşturmaktadır. Taş döşeli antik yolların açığa çıkartılmasına ilişkin çalışmalar 2021 kazı sezonunda da sürdürülmüştür (Çizim: 3). 2017 ve 2020 yıllarında kazı çalışmaları gerçekleştirilen ama tamamlanamayan Athena Caddesi'nde bu yıl da kazılar yürütülmüştür. Bu çalışmalar sonucunda kentin ulaşım ağı, kent planlaması ve yollara cephesi olan yapılar hakkında bilimsel veriye ulaşılmış hedeflenmektedir. Diğer yandan hem iki bin yıldan daha eski etkileyici yollar kullanılarak turistik gezi rotası oluşturulacak hem de Athena Kutsal Alanı'ndaki yapıların konservasyon/restorasyon projeleri için uygun lojistik koşullar sağlanacaktır.

Ada 1 sektörünün güneyinde yer alan ve kentin akropolisine oradan da Athena Kutsal Alanı'na doğru gitmekte olan taş döşeli bu yolun kazı çalışmaları öncesinde, üzerinde yer alan mevsimlik bitki örtüsü kaldırılmıştır. Çevre temizliğinin ardından kazı çalışmaları yolda batı yönde devam etmiştir.

Yol, Ada 1'deki 9 No.lu Mekân'ın güney duvarının karşısından başlayarak kavisli bir şekilde güneybatıya, kent akropolisine doğru tırmanmaktadır. Yolun her iki yanında da yapılara ait duvar örgüleri ve kapı girişleri geçen kazı sezonunda olduğu gibi, bu sezonda da tespit edilmiştir. Bu sezonki çalışmalar sonucunda yolun 35 metresi, toplamda da 85 metresi açığa çıkartılmıştır. Yolun ortalama genişliği 2,50 metre olarak ölçülmüştür.

2020 çalışmalarında, yolun 32. metresinde, Athena Caddesi'ni kuzey yönde dik kesen bir ara sokak tespit edilmişti. Bu ara sokak, tarihi tam olarak bilinmeyen bir dönemde kavisli bir duvar örgüsü ile kapatılıp hemen yanındaki mekânlar ile ilişkili hale getirilmiştir. Örülerek kapatılan duvarın sadece en alt taş sırası korunmuştur. Çalışmalar sırasında bu duvar sırası belgelenecek kaldırılmıştır. Mekânın içindeki enkazdan gelen buluntular arasında oldukça çok sayıda tamlanır nitelikte seramik parçaları, demir çiviler ve üç parçadan oluşan bir mermer heykelcik bulunmaktadır. Mousa olarak tanımlanan heykelcik (Resim: 6) Hellenistik Döneme tarihlenmektedir. Heykelcik 40 cm. yüksekliğindedir ve oldukça aşınmış durumdadır. Fakat duruşu ve tasviri kimliğinin tespit edilmesini sağlamaktadır. Söz konusu alandan ele geçirilen buluntuların neredeyse hepsi taban malzemesi niteliğindedir ve seramikler homojen şekilde M.S. 3. yüzyıla tarihlenmektedir. Taban buluntuları arasında günlük kullanıma ait sürahi ve testi parçaları, DSC grubuna ait tabak parçaları ve kandil parçaları bulunmaktadır.

Yolun 66. metresinde, yol aksının bir miktar batıya doğru kıvrıldığı tespit edilmiştir (Resim: 7). Bu kavisten yaklaşık 4 m. sonra yolun güneyindeki mekânın duvarı dışında bir destek duvarı tespit edilmiştir. Bu duvarın hemen karşısında, yolun kuzey sınırını oluşturan mekânın duvar enkazında 1,58 m. yüksekliğinde bir kapı sövesi açığa çıkartılmıştır (Resim: 8).

Yolun 80. metresinde, biri dikey konumda biri de yatak olmak üzere iki adet sütun tamburu tespit edilmiştir. Yolun kenarında duran bu tamburların *in-situ* olmadığı anlaşılmıştır. Tamburların devşirilip başka bir fonksiyonda kullanılmak için işlenmesi sırasında, taş işçiliğinin yarım kaldığı anlaşılmaktadır. Benzer durumda çok sayıda örnek, daha önceki çalışmalarda Ada 1 sektöründeki 17 No.lu Mekân içerisinde de görülmüştür. Bu buluntular, kentin M.S. 3. yüzyılın ikinci yarısındaki terk edilmiş sürecinin hemen öncesine tarihlendirilmektedir. Yoldaki kazı çalışmalarının ardından belgeleme çalışmaları tamamlanmıştır. Athena Caddesi'ndeki çalışmaların önümüzdeki sezonlarda, Athena Kutsal Alanı'na ulaşana kadar devam etmesi planlanmaktadır.

AŞAĞI AGORA

Baykal BAŞDEMİR-Nezih AYTAÇLAR

Agora binası önünde yer alan Aşağı Agora'da en son kazı çalışması 2010 yılında gerçekleştirilmişti. Bu yıl, 2010 çalışmalarında ortaya çıkan güney kesitte ve 2010'da inilen seviyenin altında küçük boyutlu bir kazı çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu kazı ile Arkaik Döneme ait seramik buluntuların yoğun ele geçirildiği Aşağı Agora teras dolgusundaki tabakalanmanın daha iyi anlaşılması ve restorasyonu planlanan Agora binası altındaki anakayaya yönelik tespitte bulunulması amaçlanmıştır² (Resim: 9).

Çalışılan alanı batıdan sınırlayan duvar, 2010 yılında koruma amaçlı örülmüştür. Doğudan sınırlayan duvar ise 2010 yılında açığa çıkarılmıştır ve Arkaik Döneme ait olduğu düşünülmektedir. İki duvar arasında kalan kesitin üst kotu 356,50 m, batı-doğu genişliği 3,40 m. yüksekliği 1,15 m.dir. Bu yılki çalışmalarda bu kesitten güneye doğru 1 m.lik alan kazılmıştır. Kesitte yürütülen kazı çalışmasında açmanın doğu yarısında, 356,26 m. üst kotuna sahip ve bu kottan doğuda 355,77 m.ye kadar alçalan bir çukur dolgusu belirlenmiştir. Bu dolgunun karakteri, bir inşaat molozuna benzerdir. Açmanın batı yarısında ise 356,20 m. üst kotunda, küçük karbon parçaları içeren ve kalınlığı yaklaşık 3-4 cm. olan siyah bir tabaka vardır. Bu tabaka üzerinde yatık ve yatığa yakın durumda, olasılıkla ateşe maruz kalmış iri kemik parçaları, iri demir cürufu parçaları, yanık toprak parçaları, yanık seramik parçaları vardır. Tabaka, üstündeki ve altındaki dolgulardan yatay ve net bir şekilde ayrılmaktadır. Ateşle ve olasılıkla inşaat sırasındaki faaliyetlerle ilişkili bir yürüme düzlemi izlenimi vermektedir. Siyah tabakanın altındaki 37-45 cm.lik dolgunun farklı seviyelerinde yatay olarak en fazla 30 cm. ilerleyen hatlar görülmektedir. Kazı sonucunda bu kesik hatlarda yatık buluntular, küçük yassı taşlar, taşçık ve kum olduğu görülmüştür. Ancak bu yatay hatlar, tabakanın genelinden çok büyük farklılık içermemekte ve tabakayı yatay olarak bölmemektedir. Bu sebeple bu yatay hatların oluşumunun tüm tabakanın oluşmasıyla koşut olduğu ve yatay hatların tabakalanmadaki bir kesintiye işaret etmediği anlaşılmaktadır. Olasılıkla alan doldurulurken

2 Aigai Arkaik Dönem seramikleri, Yusuf Sezgin ve Mehmet Nezih Aytaçlar tarafından, Aiolis Arkaik Dönem seramikleri üzerine hazırlanmakta olan bir yayıma dahil edilecektir.

kürenen (veya alan dolarken akan) farklı toprak ögeleri bu çizgileri oluşturmuş olmalıdır. Kesitte, verev olarak batıdan doğuya doğru alçalan (üst kot batıda 355,72 m. doğuda 355,64 m.) bir hattın altında, c. 355,52 m. kotuna kadar inen dolgu ise, üst seviyeden farklı şekilde gevşektir. Bu dolgunun içinde ince ve orta incelikte kum, küçük taşçık, küçük yuvarlaklaşmış taşlar, su yumuşakçası (tatlı su?) ve az miktarda kil bulunmaktadır. Bu tabakada ayrıca dereden getirilen kum ve taşçıkları da içeren bir kireç harca ait tahrip olmuş parçalar belirlenmiştir. Yaklaşık 355,52 m. kotuna oturan büyük ve orta boy taşlardan oluşmuş duvar benzeri bir sıra, çalışılan alanın güneyinden itibaren kesitten çıkarak 2010'da kazılmış alana doğru uzanmaktadır (Resim: 10). Bu taş sırasının, açmanın doğusundaki arkaik duvara ait bir enkaz olma ihtimali kuvvetlidir. Kesitin en altındaki birkaç cm.lik dolguda ise 355,48/355,35 m. kotundan itibaren daha sıkı ve killi bir yapı gözlenmektedir. Bu kotlardan daha aşağıda kalan seviyelerde derinleşmek için, kısmen 2010 yılında kazılmış kısmen de bu sezon kazılmış bölümün altına denk düşen bir alan belirlenmiştir. Söz konusu alan kısa kenarı açmanın güney kesitine denk düşen 120x200 cm.lik bir dikdörtgen şeklindedir. Bu alandaki sondaj çalışması sonucunda anakayaya kadar inilmiştir (Resim: 11).

Sondajın güney bölümünde 355,17/355,16 m. üst kotuna sahip, yaklaşık 6 cm. kalınlığında sert bir kil tabakası vardır. Sondajın doğusunda, aynı hat üstündeki iki büyük taş ve aralarını dolduran harçtan oluşan, duvar benzeri bir yapı belirlenmiştir (Resim: 11). Kuzeydeki taşın üst kotu, 355,11 m. güneydeki taşın üst kotu, 354,94 m. harçlı bölümün üst kotu, 354,95 m.dir. Bu sıra yaklaşık 354,78 m. kotuna oturmuştur. Bu duvar benzeri yapıyla yakın bir seviyede; sondajın güney, doğu ve kuzey bölümlerinde 354,98/354,80 m. üst kotunda, 4-5 cm. kalınlığında harç tabakası parçaları belirlenmiştir. Sondajın ortasında ve kuzeybatısındaki alanda harç tabakasının *in-situ* olarak bulunmamış olması bu alanın ya daha geç bir dönemde tahrip edildiğini ya da bu alandaki harç tabakasının bilinçli olarak (en azından günümüze sağlam ulaşacak sağlamlıkta) oluşturulmamış olduğunu göstermektedir. Duvar benzeri yapı ve harç tabakalarının, Aşağı Agora'daki erken bir yapıya ait temele veya duvara ait olma ihtimali vardır. Ancak sondaj yapılan alanın darlığı sebebiyle, bu durumu kesinleştirmek mümkün olmamıştır. Daha düşük bir ihtimalle bu harçlı alanın bir inşaat sırasında atılmış ya da kullanılmış harca ait kalıntı olması da mümkündür. 2010 açma kesiti ve sondajda üst kotlardan itibaren dağınık halde belirlenen benzer nitelikteki harç parçaları, kesitin doğu bölümündeki moloz dolu çukur, demir çürüfları, siyah tabaka gibi bulgular birlikte değerlendirildiğinde; Aşağı Agora dolgusunun altında erken bir mimari yapılanma olduğu, bu mimarinin Agora binası inşaatı ve/veya Aşağı Agora'nın düzenlenmesi sırasında tahrip edildiği ve Aşağı Agora dolgusunun içinde inşaat faaliyetlerine ait kanıtlar olduğu söylenebilir.

AGORA BİNASI

Moritz KİNZEL-Burcu AKAN-Furkan ZİH

Alman Arkeoloji Enstitüsü İstanbul şubesi ile Aigai Kazısı arasında yapılan yeni bir iş

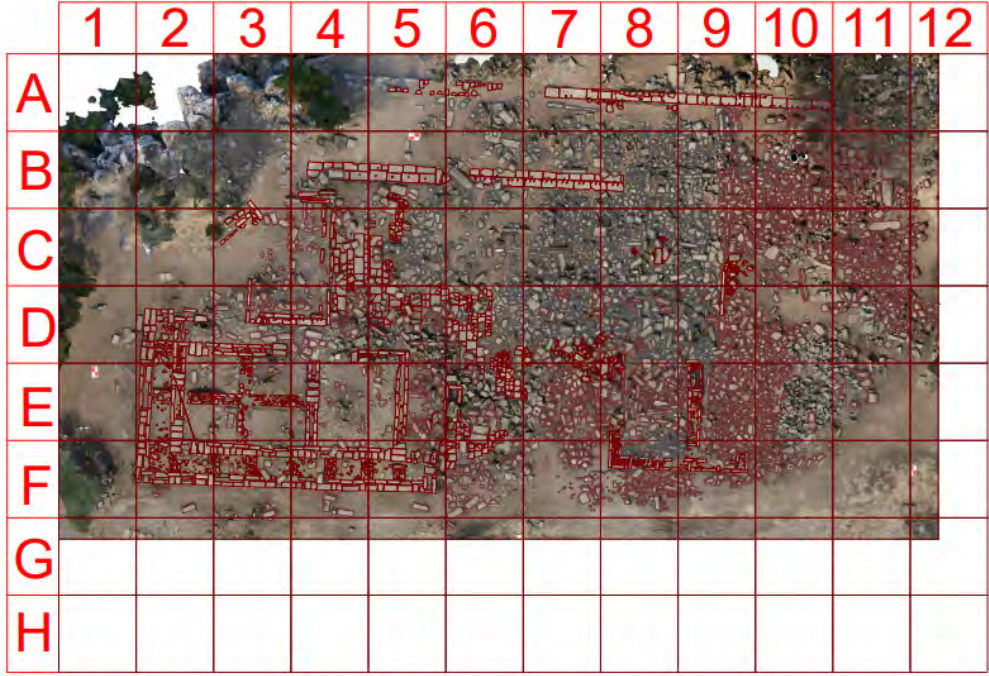
birliği kapsamında Aigai Agora binasında mimari araştırmalar gerçekleştirilmektedir.³ Bu kapsamda Agora binasının detaylı belgeleme çalışması 2021 sezonunda başlatılmıştır. Bu alışma, yapı için ileriye dönük planlanan araştırma, koruma ve restorasyon çalışmalarının önemli bir basamağını oluşturacaktır.

alışmalar kapsamında Agora binası enkazı üzerindeki mevsimlik bitki örtüsü temizlenerek yapı duvarları ile enkazı açığa çıkartılmıştır. Temizlik çalışmalarına paralel olarak, öncesinde seçilmiş örnek mimari ögeler belgelenmiştir ve yapının bölümlerinin mimari el çizimleri gerçekleştirilmiştir. Belgeleme alışmaları detaylı fotoğraf çekimleri ile desteklenmiştir. Bu belgeleme çalışmalarında elde edilen veriler, arazi çalışmaları sonrasında Structure-from-Motion yöntemi (Agisoft Metashape dahil yazılımlar) kullanılarak işlenmiş ve yüksek znrlkl bir 3D model oluşturulmuştur. Yerinde belgeleme alışmaları, Total-Station desteğiyle gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda yapıya ait bir odanın detaylı araştırması için bir n çalışma da gerçekleştirilmiştir. Ayrıca alışmalar kapsamında, mevcut cephe planlarına dayalı olarak, 1:50 ölçeğinde yapının doğu cephesine ait ilk hasar haritası oluşturulmuştur.

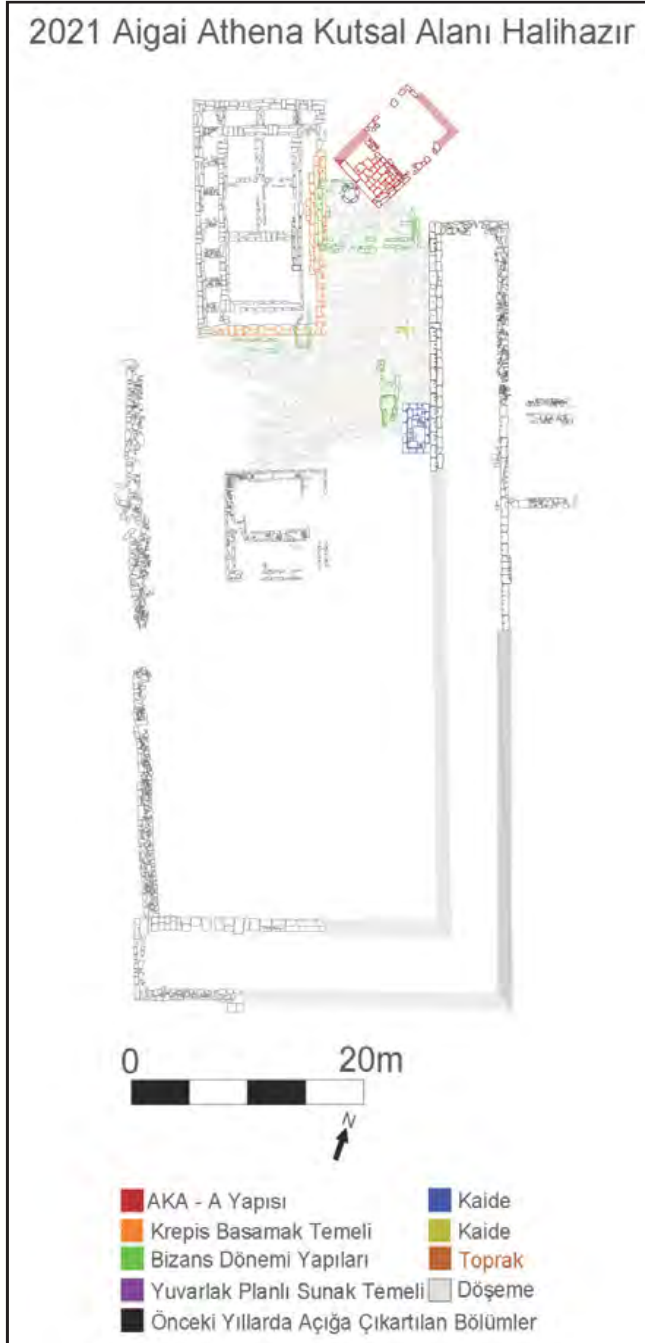
alışmalar, yapı duvarında halen durmakta olan taşların her birinin mevcut durumunu tespit etmeye yönelik olmuştur. Çalışmaların sonraki dönemlerde devam etmesi planlanmaktadır.

RESTORASYON ALIşMALARI

2021 yılında eser ve yapılar üzerinde temizlik, koruma ve restorasyon çalışmaları srdrlmştir. Bu kapsamda, 2018 yılında açığa çıkarılarak üzeri geçici çatı ile örtülmüş Demirkapı 5 No.lu Mekân'daki boyalı duvar sıvasının temizlik ve koruma çalışması gerçekleştirilmiştir (Resim: 12).

Çizim 1: Athena Kutsal Alanı, karelajı.

Çizim 2: Athena Kutsal Alanı, plan çizimi.

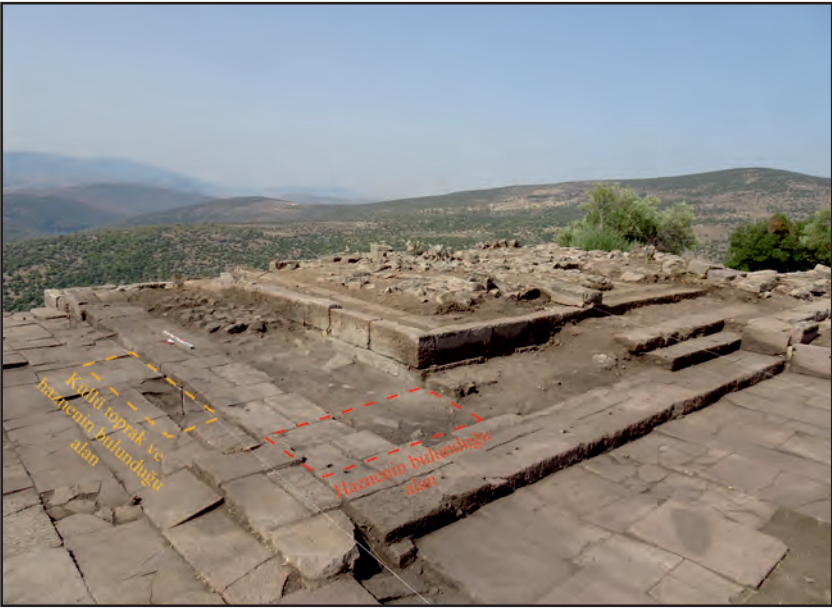
Resim 1: Athena Kutsal Alanı - 1 No.lu Bizans Mekânı, çalışma öncesi görünüm.

Resim 2: AKA - 1 No.lu Bizans Mekânı, taban malzemeleri.

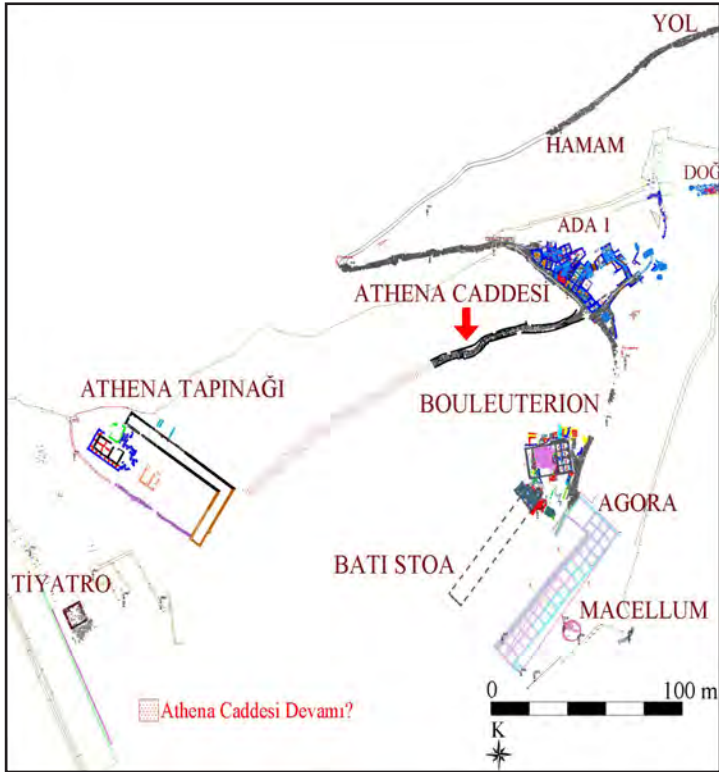
Resim 3: AKA-A Yapısı ve önündeki yuvarlak planlı sunak temeli.

Resim 4: Athena Tapınağı'nın tahrip edilen kuzey ve doğu cepheleri, haznelerin bulunduğu alanlar ve küllü toprak yapısı.

Resim 5: AKA, dikdörtgen ve kare planlı anıt temelleri.

Çizim 3: Athena Caddesi, güncel planı.

Resim 6: Athena Caddesi'nde bulunan Mousa heykelciği ve diğer buluntular.

Resim 7: Athena Caddesi'ndeki yolun batıya döndüğü kısım.

Resim 8: Athena Caddesi'nde açığa çıkartılan mekân kapısı.

Resim 9: Aşağı Agora, çalışma öncesi durum.

Resim 10: Aşağı Agora, sondaj.

Resim 11: Aşağı Agora, sondaj içindeki olası erken mimari kalıntıları.

Resim 12: Demirkapı, 5 No.lu Mekân'da yer alan boyalı duvar sıvası, çalışma öncesi ve sonrası durum.